

'אבל שטרי מקח וממכר, אפילו מאוחרין נמי פסולין. מאי טעמא, זימנין דמזבין ליה ארעא בניסן וכתוב ליה בתשרי... ואמר ליה הדר זבנתה מינך' — ודוקא כאשר המוכר לא ידע על כך שאחרוהו, אבל אם הודיעוהו שאחרו את השטר — השטר כשר, שהרי הוא מסכים לדבר. ולפי זה גם מסתמא שטרי מקח כשרים עד שיתברר שלא הודיעו (ש"ך חו"מ מג סק"ל וש"פ. צריך עיון לפי"ז אמאי דחיק רב המנונא לאוקמי למתניתין רק בשטרי חוב, לוקמי בכל שטר ובסתמא).

והאידינא דכתבינן שטרי מאוחרין' — להלן מבואר שלכתחילה אין לכתוב שטר מאוחר, משום מחזי כשקרא (וכן פסק רבנו ירוחם, הביאו הרמ"א — חו"מ מג, יב). ויש לפרש 'כתבינן שטרי מאוחרין' — מכשירים שטרות אלו בדיעבד, ולא שיכתבו כן לכתחילה. עוד אפשר שאם התאחרה כתיבתו מהקנין וכתבו את היום שנכתב בו — כשר לכתחילה לעשות כן, ומה שאסרו משום מחזי כשקרא — כשכתבו בו תאריך מאוחר מיום הכתיבה (רשב"א).

'כי כתביתו הני תברי, אי ידעיתו זימנא דשטרא — כתבו, אי לא — כתבו סתמא, דכל אימת דנפיק לרעה' — כתבו הראשונים: אפילו אם העדים מעידים מתי נכתב השובר, כיון שנכתב השובר בסתם, ללא ציון זמן, הדבר ידוע שמשום שטר מאוחר נכתב כן, וכך קבל עליו המלוה, ואם יצטרך לחזור ולהלוות לו שוב, לא ילוה לו בסך הזה אלא או פחות או יותר (ערשב"א ר"ן וריטב"א).

דף קעב

'אי ידעיתו יומא דקנייתו ביה — כתבו, ואי לא — כתבו יומא דקיימיתו ביה, כי היכי דלא מתחזי כשקרא' — פירוש, כגון שעכשיו, בעת כתיבת השטר, הם עומדים בחודש כסלו ואינם זכורים באיזה יום מחודש תשרי נעשה הקנין, אל להם לכתוב בשטר 'אחד במרחשון' [שודאי הקנין כבר היה קיים באותו יום], היות וייראה כשקר, כי א' מרחשון אינו לא יום הקנין ולא יום הכתיבה, אלא יכתבו את היום שעומדים בו עתה (כן פרש בעל התרומות ובטשו"ע — שאם הכוונה היא על כתיבת יום שאינם זכורים אם קדם לו קנין, בלא טעמא דמחזי כשקרא אסור להם לכתבו — ב"י חו"מ מג, יט). והש"ך (שם סק"מ) פקפק בדין זה ונשאר ב'צריך עיון'.

ונראה שלדעה הראשונה, אפילו תאריך שאפשר שהוא יום הקנין או קודם לכן — אין לכתוב לכתחילה, שאם לא כן, יכולים היו לכתוב ל' תשרי, שמה נעשה אז הקנין. אלא ודאי אין להם לכתוב רק אם יודעים בודאות אותו היום. וכן משמע בב"י.

'כי יתביתו בשילי כתבו בשילי ואע"ג דמסירן לכו מילי בהיני' — כמה ראשונים פרשו הטעם משום 'מחזי כשקרא'. וכן גרסו הרי"ף והרא"ש (וכ"כ התוס' בכתובות כא: ד"ה האמר; נמו"י כאן, ועוד). ויש מפרשים: כדי שידעו את מקום העדים, בשביל להתחקות אחר עדים המכירים חתימותיהם (ראבי"ה — מובא במרדכי סי' תרמו). ויש מפרשים שעצה טובה קמ"ל, שלא יביאוהו לידי הזמה, לומר 'עמנו הייתם באותו יום בשילי' (רש"י בסנהדרין — מובא במרדכי). ואין משנה מקום כתיבת הסופר, אלא מקום חתימת העדים בלבד (מרדכי. וע"ש מח' הראשונים אם שינה המקום — האם נפסל השטר. וע' בחו"מ מג, כ כב).

'שני אחין אחד עני ואחד עשיר, והניח להן אביהן מרחץ ובית הבד... שנים שהיו בעיר אחת, שם אחד יוסף בן שמעון ושם אחר יוסף בן שמעון...' — שנה דינים אלו כאן, לפי שיש בהם צד דמיון להלכה הקודמת, שהפורע מקצת חובו, לדעת ר' יוסי יכתוב שובר ואם יאבד שוברו — 'יאכל הלה וחדי'. ואף כאן כאשר אין לעני עבדים וזיתים, 'יאכל הלה וחדי, וכן גם בדין שני יוסף בן שמעון, דומה בענין זה, שמרויה האחד מפני שאי אפשר לתובעו (עפ"י הרי"ף).

'עשאן לשכר — השכר לאמצע, עשאן לעצמו — הרי העשיר אומר לעני קח לך עבדים וירחצו במרחץ. קח לך זיתים ובא ועשה בבית הבד' — לפירוש התוס' (לעיל יג: ד"ה אם), לאו דוקא 'עשאן לאמצע', אלא כלומר אם מוצא להשכיר, ואפילו עשאן האב לעצמו ולא להשכיר — השכר לאמצע, ואם אין מוצא להשכיר, הרי העשיר אומר לעני...
ואולם לדברי הרמב"ן, אם עשאם האב לעצמו, אין העני יכול לכפות את העשיר להשכיר, הן את המרחץ כולו הן מקצתו.

וכן משמע מדברי הרשב"ם והנמו"י, שיש זכות לעשיר לטעון להשאיר המרחץ בחזקת השימוש שהיה אצל האב. ואילו הרי"ה חולק על הרמב"ן וסובר שהעני יכול לכופו לחלוק. וע' בבאור שיטתו [לישבה עם התוספתא שהביא הרמב"ן] בחזון איש — ב"ב ז, ב.

— הרי"י בן מגאש (לעיל יג.) נסתפק האם בדבר העשוי לשכר, לעולם דינו קבוע להשכירו והשכר לאמצע, ואין אחד מהשותפים יכול לחייב את השני ל'גוד או אגוד'. או שמא דוקא כאן שאין העני יכול לומר 'אגוד' הדין כן, אבל לולא זאת קיים דין 'גוד או אגוד' אף בעשאן לשכר.
ובעל המאור (כאן) הכריע שיכול לומר 'גוד או אגוד' גם בעשאן לשכר. וכך היא דעת הרמב"ם (כפירוש המ"מ — שכנים א, ב), וכן הוכיח הרשב"א. (וכן נראה מדברי התוס' הנ"ל, שפרשו 'עשאן לשכר' לאו דוקא. ואם א"א לומר 'גוד או אגוד' הרי מובן שבדוקא נקטו 'עשאן לשכר').

'כתבו כהן' — כמובן, במקרה זה צריכים העדים להכיר בו שהוא אכן כהן, שאם לא כן הרי יוכל להערים ולכתוב שטר בשם חברו כהן ויוציא ממון מחברו שלא כדין.
ואולם כשכתוב בשטר 'כהן' באופן שאין צורך בכך לעצם השטר, דנו בגמרא בכתובות (כד:): האם חתימות העדים מתייחסות גם לפרט זה, ויש כאן עדות על כך שהוא כהן, או שמא אינם מעידים אלא על 'מנה שבשטר' ולא על הפרטים הנלוים שאין לנו צורך בהם. ונחלקו שם אמוראים בדבר זה, האם מעלים אדם ליוחסין על פי הזכרת כהונתו בשטרות (עפ"י תוס' כתובות כד: ד"ה אמנה).
והרשב"א כתב לחלק בסגנון השטר; אם נכתב בלשון העדים כגון 'אמר לנו יוסף בן שמעון כהן' או נכתב בלשון בעל הדבר, כגון 'אני פלוני כהן...'. וע"ע בקצות החשן מט סק"ו.

(ע"ב) 'ממך — אפילו מריש גלותא ואפילו משבור מלכא?!' — הרא"ש בתשובה (סח, ט) כתב להוכיח מכאן ומעוד מקומות, ששטר שנכתב בו שמשעבד עצמו לכל המוציאיו [שטר 'למוכ"ז'] — שטר גמור הוא, וכל המוציאיו גובה בו. ובקצות החשן (סא סק"ג) האריך בדין זה משום 'ברירה'.
ואפשר שמסוגייתנו אינה הוכחה גמורה, כי בנידוננו יש צד לומר שמתחייב לאחד מסויים, לזה שנתן לו את השטר, אלא שהשטר אינו מעיד מי הוא. לא כן ב'שטר למוכ"ז', התחייבותו מסויימת ומוגדרת בשטר — לכל מי שיוציאו, ואין שם חסרון

של חוסר עדות בשטר. מאידך יש לדון שם על עצם התחייבות כזו לאדם שאינו מוכר ומסויים.
 ע"ע בענין התחייבות והקנאה לאדם שאינו מסויים, בספר מחנה אפרים — ערב, ב; ש"ך קכט סק"ו; קהלות יעקב — קדושין
 יב,ד, ובמובא לעיל קמ: קמא.

זדלמא אבא שאול כרבי אלעזר סבירא ליה, דאמר עדי מסירה כרתי... — שיטת רשב"ם שלרבי
 אלעזר גט ללא זמן כשר, והרמב"ן חולק. וע"ע: דרוש וחדוש רעק"א — גטין ג: ובשיעורי ר' שמואל שם; אבני
 מילואים קכו סק"ט; קובץ שעורים — אות תרמו.

זאביי, לנפילה דחד לא חיישינן לנפילה דרבים חיישינן — יש אומרים שרבה אינו סובר חילוק זה,
 אלא אם יש לחוש לנפילה, אף לנפילה דיחיד חוששים. ואף להלכה יש לנקוט כן, שלא לחלק בין יחיד
 לרבים, שכן נראה מדברי רבא (בסמוך) שאינו מחלק בכך, והלכה כמותו כנגד אביי (עפ"י נודע ביהודה
 — קמא, אה"ע נא).

ויש סוברים שגם רבה ורבא מודים בעיקרון לחילוק זה, אלא שלדעתם אפילו לנפילה דרבים אין
 חוששים. [ונפקא מינה, שאעפ"י שחוששים לשאלה, לשאלה דיחיד אין חוששים] (עפ"י חכם צבי קלד.
 וע"ע בהגהות ר"ב פרנקיל על הנוב"י שם; חזון איש אה"ע כה, ב-ג; צו, כט).

'ככתבם וכלשונם'; פרפראות

**'שנים שהיו בעיר אחת, שם אחד יוסף בן שמעון ושם אחר יוסף בן שמעון... ואם היו מסומנין —
 יכתבו כהן'** — בשו"ת אגרות משה (אה"ע ח"א קעז) דן אודות כתיבת שמות משפחה בשטר כתובה, והנה קטע מתוך
 תשובתו:

**'... ולכן, אף שבגט נוהגין שלא לכתוב כלל שם משפחה, אף לא בלשון 'בחינוך' ו'בחניכה' ולא בלשון
 'למשפחת', שהוא משום חשש רחוק דאולי לא ידעו לכתוב כראוי, מכל מקום בשאר שטרות אין לחוש
 לזה כלל, ורשאים לכתוב שם המשפחה.**

וגם בכרכים גדולים יש בזה מעלה ועדיפות להזכיר שם כינוי המשפחה, שהרי אפשר שיש עוד שם כזה,
 ובשמות הרגילים אולי הוא כודאי שיש עוד שמות כאלו בעיר, שאז הוא כחשש פסול מדין שני יוסף
 בן שמעון בעיר אחת, שאין מוציאים עליהם שטר חוב במתני' דב"ב דף קע"ב, ויהיה שם המשפחה
 לסימן.

ואף שבגט לא כתבין אף בכרכים גדולים שם כינוי המשפחה — הוא משום שלא יבואו אלו דלא ידעי
 בטיב גיטין כל כך, לשנות גם בעוד דברים לפי דעתם. ומצד חשש שני יוסף בן שמעון סומכין על מה
 שברוב הגיטין איכא סימנים על ידי זה שכותבין כל השמות ב'המכונה' וב'דמתקרי', שרחוק להודמן אף
 בכרכים גדולים ממש כשמות אלו, אבל בכתובה ושאר שטרות שאין כותבין כל השמות, שבכרכים מצוי
 שיהיה עוד שם כזה, הוא עדיפות לכתוב שם המשפחה שיהיה זה לסימן. אבל לא יכתבו 'המכונה' על
 שם המשפחה, כי בזה יש חשש פסול, (שמשתמע ככינוי לשמו הפרטי, ע"ש)...

ולכתחלה טוב יותר לכתוב 'חיים בן יעקב למשפחת גאלדמאן' או 'בחינוך' או 'בחניכת גאלדמאן', ואם
 כתבו 'חיים בן יעקב גאלדמאן' נמי אין צריך לכתוב אחרת, אף קודם החופה, כדכתבת, שגם בזה אין
 לחוש שיטעו מזה, אף שאינו מדויק לשון כזה'.

'שנים שהיו בעיר אחת, שם אחד יוסף בן שמעון ושם אחר יוסף בן שמעון...' — רבי צדוק הכהן זצ"ל בספרו תקנת השבין (עמ' 58–55) האריך לבאר מפני מה נקטו רז"ל בכמה מקומות שם זה כדוגמא — 'יוסף בן שמעון'. ולא נקטו ראובן בן יעקב, כבשאר מקומות שנקטו ראובן שמעון, הראשונים בשבטי ישראל.

ורחוק לומר ששם זה היה שכיח ביניהם הרבה, כי כמדומה — כתב — אדרבה, שם זה לא היה מצוי. והראה שהשם 'שמעון' היה מצוי רק בארץ ישראל, ואילו 'יוסף' מצוי באמוראי בבל ולא באמוראי ארץ ישראל.

'וכל דברי חז"ל לא באו במקרה ושלא בדקדוק. ואפילו במקום שנקטו למשל המורגל, יש בו טעם נעלם גם כן, וכל שכן במקום שנקטו משל שאינו מורגל'. (כך שיטתו של רבנו הכהן בכל מקום, לדקדק בלשונות חכמים ובשיחתם, להראות נכוחה מעמקי הענינים הטמונים בהם).

מקוצר המקום והדעת לא נביא כאן את כל אריכות דבריו, שהם מכבשונו של עולם (עיקרי הדברים בנויים על דברי רבו, רמ"י מאיזביצא זצ"ל). אולם תורף הדברים מבוסס על שני ענינים; —

הענין הראשון: יוסף ושמעון מהווים שני הפכים, [וזהו פשר הדבר ששמעון היה העיקר במכירת יוסף, וגם יוסף בחר לאסור את שמעון בדוקא]. בשבטו של שמעון, היה למראית העין החסרון הגדול שבכל שבטי ישראל, במעשה זמרי ועוד. ובירורו, כלומר הגילוי שחסרון זה אינו אלא למראית העין, ולאמיתו של דבר הוא דוקא הקל ביותר, נעשה על ידי מידתו של יוסף, שהוא המוגדר ביותר בפגמים אלו שנתגלו בשמעון. והענין השני: הבנים הם המבררים את האבות, ועל ידם נגלים מעמקי לב האבות (ע' רמב"ן — נצבים, עה"פ פ'ן יש בכס'. וע"ע צדקת הצדיק קעב).

ולכן הבירור והתיקון השלם יהיה בבחינת 'יוסף בן שמעון' — היינו הבן יגלה את מעמקי נפש האב, כאשר יהיה הבן בבחינה ההפכית והמנוגדת ביותר.

ועל כן, כיון שזהו עיקר ענינו של 'בן' — בירור מולידי, לכך מצאו חז"ל לקרוא לסתם בן, על דרך משל 'יוסף בן שמעון'.

יש להעיר מהתוספתא בקדושין (ב,ב) שהובא 'יוסף' ו'שמעון' בדוגמא לאדם אחד שקרוי בשני שמות, ע"ש. [ובספר אמת ליעקב (קדושין מט): באר דברי התוספתא, שנקרא אצל חלק 'יוסף' ואצל אחרים 'שמעון']. ואולם אין הדברים סותרים לנאמר לעיל, כי יש לומר שעל שם האב נקרא 'שמעון', כפי שמצוי בעדות מסוימות, לקרוא לאדם בנוסף לשמו, על שם אבי המשפחה. וע"ע פרי צדיק — קרה, ח.

(ע"ב) 'אמר ליה רב חסדא לרבה: פוק עיין בה דלאורתא בעי לה רב הונא מינך. נפק דק ואשכח...'

— כיוצא בזה ביבמות סא: ובגטין כז (ובמקבילות בב"מ יח כ).

[ולא רבו המובהק בלבד, רב הונא, היה מברר אצל רבה תלמידו ספקות ובעיות, על כי היה 'עוקר הרים' (סוף הוריות), אלא אף מצינו (בב"מ פו) ששאלו את רבה מן השמים להכריע בפלוגתא דקוב"ה ופמליא של מעלה].

דף קעג

'ואי בעית אימא דכולי עלמא אותיות נקנות במסירה והכא בצריך להביא ראיה קא מיפלגי...' — אבל אם אין אותיות נקנות במסירה לבדה, אינו נאמן לומר קניתי את האותיות בשטר ואבד ממני, אלא